

АЙЗЪК АЗИМОВ МЕЛОДИЯТА

Превод от английски: Емануел Икономов, 1983

chitanka.info

Джером Бишъп, композитор и органист, не беше ходил никога в клиника за душевно болни.

По едно време смяташе, че би могъл някой ден да се озове там като пациент (кой ли беше здрав?), но никога не бе предполагал, че може да отиде в нея като консултант по въпроса за нервните разстройства. Като консултант!

И един ден през 2001-та година, когато светът беше в ужасно състояние, но, както казваха, вече се оправяше, Бишъп седеше в кабинета на главния лекар и се изправи, щом една жена на средна възраст влезе. Косата ѝ беше започнала да посивява и той с удовлетворение си помисли, че неговата собствена беше още рошава и все така тъмна.

— Вие ли сте мистър Бишъп? — попита тя.

— Да, последния път, когато се погледнах.

Тя протегна ръката си.

— Аз съм доктор Крей. Бихте ли дошли с мен?

Ръкува се и след това я последва. Опитва се да не се впечатлява от еднообразните бежови униформи, носени от всички, край които минаваше.

Д-р Крей сложи пръст на устните си и го настани на един стол. После натисна някакъв бутон и осветлението загасна, като направи видим един прозорец със светлина от другата му страна. През него Бишъп видя жена в нещо, което изглеждаше като наклонен зъболекарски стол. Гора от гъвкави проводници излизаше от главата ѝ, съвсем тънък лъч светлина се простираше от край до край зад нея и малко по-широка хартиена лента се разстиляше нагоре.

Лампите светнаха отново и гледката изчезна. Д-р Крей каза:

— Знаете ли какво правим тук?

— Записвате мозъчни вълни. Поне така предполагам.

— Добро предположение. Правилно. Това е лазерен запис. Знаете ли как действа?

— Моите произведения бяха записани с лазер — каза Бишъп, като кръстоса крак върху крак, — но това не означава, че знам как работи. Инженерите са тези, които разбират детайлите... Вижте какво, докторе, ако смятате, че съм лазерен инженер, не съм!

— Не, знаем, че не сте — побърза да каже д-р Крей. — Тук сте за нещо друго... Нека ви обясня. Ние можем да направляваме лазерния

лъч много прецизно; много по-бързо и много по-точно, отколкото можем да управляваме електрическият ток или дори електронният сноп. Което означава, че доста сложна вълна може да бъде записана със значително повече детайли, отколкото се е смятало преди. С микроскопично тесния лазерен лъч можем да уловим и да проследим вълна, която да изучим под микроскоп и да открием точни детайли, невидими с просто око и които не могат да бъдат получени по друг начин.

Бишъп каза:

— Ако за това искахте да се консултирате с мен, тогава всичкото, което мога да кажа, е, че не си струва да търсите тези подробности. Може само да ви се стори, че чувате толкова много. Ако усилят лазерният запис над известна граница, увеличавате разходите, но не получавате желания ефект, фактически някои казват, че се получава някакво свистене, което започва да заглушава музиката. Аз лично не го чувам, но ви казвам, че ако искате най-доброто, не трябва да стеснявате лазерния лъч съвсем... Разбира се, може би с мозъчните вълни е различно, но каквото ви казах, е всичко, което мога да ви кажа, така че си отивам и остават за уреждане само пътните разноски.

Бишъп понечи да стане, но д-р Крей поклати енергично глава.

— Моля, седнете, мистър Бишъп. Да се записват мозъчни вълни е различно. При тях се нуждаем от всеки детайл, който можем да получим. Досега всичко, което сме получавали от мозъчните вълни, са слабите, наслагващи се сигнали на десет милиарда мозъчни клетки, един вид грубо осредняване, което изтрива всичко с изключение на най-общите признаци.

— Имате предвид нещо като слушане на десет милиарда пиана, всяко от които свири различна мелодия, отдалечени на сто мили оттук?

— Точно това.

— Всичко, което чувате, е шум?

— Не съвсем. Успяхме да получим известна информация, например за епилепсията. С лазерен запис все пак започваме да долавяме фините детайли; започваме да чуваме отделните мелодии, които тези пиана свирят; започваме да различаваме кои пиана в частност могат да не са в такт.

Бишъп повдигна вежди.

— Така че можете да кажете какво кара някой индивидуално луд да бъде наистина луд?

— В известен смисъл. Вижте това. — В другия ъгъл на стаята светна екран с тънка вълнообразна движеща се линия на него. — Виждате ли това, мистър Бишъп? — Д-р Крей натисна копчето на индикатора в ръката си и една малка извивка на линията почервения. Линията продължаваше да се движи през запаления екран и червени петънца се появяваха периодично.

— Това е микрофотограф — каза д-р Крей. — Тези малки червени прекъсвания са невидими за невъоръжено око и не биха били видими с друго записващо устройство, което е по-слабо чувствително от лазера. Появяват се само когато този, единствено този, пациент е в депресия. Колкото по-дълбока е депресията, толкова по-ярки са петната.

Бишъп поразмисли малко върху думите. После каза:

— Можете ли да направите нещо срещу това? Дотук се разбира единствено, че при светване можете да установите наличието на депресия, която иначе откривате само при изслушване на пациента.

— Точно така, но детайлите помагат. Например можем да превърнем мозъчните вълни в леко мигащи светлинни вълни и което е по-важно — в съответните им звукови вълни. Използуваме същата лазерна система, на която записвате музиката си. Резултатът е нещо като не особено музикално бръмчене, което отговаря на трептенето на светлината. Бих искала да го чуете в тези слушалки.

— Музиката от този индивид в депресия, чийто мозък възпроизвежда линията на екрана?

— Да, и понеже не можем да усилим сигнала, без да загубим подробностите, ви молим да го слушате със слушалки.

— И да гледам светлината ли?

— Не е необходимо. Можете да си затворите очите. През клепачите ви ще премине достатъчно от мигането, за да възбуди мозъка.

Бишъп затвори очите си. Въпреки бръмченето той можеше да чуе слабото ридание на сложен ритъм, на сложен тъжен ритъм, който носеше в себе си всичките грижи на уморения стар свят. Слушаше с неясното съзнание за бледата светлина, която попадаше върху очните му ябълки на всеки период от премигването.

Усети, че дърпат силно ризата му.

— Мистър Бишъп, мистър Бишъп...

Той си пое дълбоко дъх.

— Благодаря! — каза той, потрепервайки леко. — Това ме завладя, но не можех да го превъзмогна.

— Слушахте мозъчните вълни на депресията и те ви въздействуваха. Принуждаваха собствената ви мозъчно-вълнова структура да спазва такта. Чувствувахте се потиснат, нали?

— През цялото време.

— Добре, ако можем да засечем тази част на вълната, която характеризира депресията или друго психическо отклонение, да го отделим и да възпроизведем всичко останало от мозъчната вълна, структурата на пациента ще се измени в нормалната си форма.

— За колко дълго?

— За известно време, след като лечението е прекратено. Но не за дълго. За няколко дена. За седмица. След това пациентът ще трябва да се върне.

— По-добре, отколкото нищо.

— И по-малко от достатъчното. Всеки индивид е роден с определени гени, мистър Бишъп, които определят някакъв потенциален строеж на мозъка. Човек е подложен на дадено влияние на околната среда. Това са неща, които не се неутрализират лесно, така че тук, в тази лудница, ние се опитваме да намерим по-ефикасни и дълготрайни методи за неутрализация... И вие можете да ни помогнете, може би. Ето защо ви помолихме да дойдете тук.

— Но аз не знам нищо за това, докторе. Никога не съм чувал за записване на мозъчни вълни чрез лазер — той разпери безпомощно ръце. — Нямам с какво да ви помогна.

Д-р Крей погледна нетърпеливо. Бръкна дълбоко в джобовете на престилката си и каза:

— Само преди малко казахте, че лазерният запис е по-подробен, отколкото ухото може да чуе.

— Да. И го поддържам.

— Знам. Един от колегите ми прочете ваше интервю в декемврийския брой на „Хай фиделити“ от 2000-та година, където споменавате това. Ето какво привлече нашето внимание. Ухото не може да възприеме детайлите на лазерния запис, но окото може,

видяхте го. Мигащата светлина, а не трептящият звук въздействува на мозъчната структура, за да я върне в нормата. Звукът сам не постига нищо. Но той засилва ефекта, когато светлината е включена.

— Не можете да се оплачете от това.

— Можем. Усилването не е достатъчно добро. Нежните, почти безкрайно сложни вариации на звука при лазерен запис се губят в ухото. Те са прекалено много и заличават тази част, която усилва ефекта.

— Какво ви кара да мислите, че въздействащата част е налице?

— Защото обикновено, по-малко или повече случайно успяваме да получим нещо, което изглежда че помага по-добре, отколкото цялата мозъчна вълна, но не разбираме защо. Имаме нужда от музикант. Може би от вас. Ако чуete и двата записа на мозъчните вълни, вероятно ще можете да различите по някакъв признак даден ритъм, който съответствува по-добре на нормалната настройка, а не на мозъка с отклонения. По-нататък този ритъм може да бъде усилен и да подобри ефективността на терапията.

— Ей — каза Бишъп разтревожен, — така върху мене пада голяма отговорност. Когато пиша музика, аз само милвам ухото и карам мускулите да се събудят. Не се опитвам да лекувам болен мозък.

— Всичко, което искаме от вас, е да галите слуха и да възбуждате мускулите, но така, че да съответствува на здравата музика на мозъчните вълни... И ви уверявам, че няма нужда да се страхувате от никаква отговорност, мистър Бишъп. Почти невероятно е музиката ви да причини вреда, а е възможно да стори голямо добро. И ще ви се плати, мистър Бишъп, независимо дали успеете или не.

— Добре, ще опитам — каза Бишъп. — Въпреки че не обещавам нищо.

Върна се след два дена. Д-р Крей излезе от заседание, за да го види. Изглежда го с уморени присвити очи.

— Направихте ли нещо?

— Нося нещо. Възможно е да подействува.

— Откъде знаете?

— Не знам. Само имам такова чувство... Прослушах лазерните ленти, които ми дадохте: музиката на мозъчните вълни, която сте

записали от пациент в депресия, и тази, която вие сте изменили, за да се нормализира. Права сте — без мигащата светлина тя не ми въздействуваше по никакъв начин. Все пак извадих втората от първата, за да разбера каква беше разликата.

— Вие имате компютър? — възкликна учудено д-р Крей.

— Не, компютър не би помогнал. Щеше да ми даде прекалено много. Когато вземете един сложен модел на лазерна вълна и от него извадите друг също така сложен, това, което ви остава, е все още твърде сложна структура на лазерната вълна. Не, аз ги извадих наум, за да определя кой мотив липсва... Това щеше да бъде отклоняващият се ритъм, който трябваше да унищожи с контраритъм.

— Как можахте да го извадите наум?

Бишъп погледна нетърпеливо.

— Не знам. Как Бетховен е чул Деветата симфония, преди да я е написал? Мозъкът е доста добър компютър също, нали?

— Предполагам, че е така — съгласи се тя. — Носите ли контраритъма?

— Мисля, че да. Записал съм го на обикновена лента, защото не се нуждае от нищо повече. Звучи горе-долу като: тититита — тититиТа — тититиТАТАТАтиТА... Прибавих му мелодия и можете да го пуснете през слушалките, докато пациентът гледа трепкащата светлина, съответстваща на здравата мозъчно-вълнова структура. Ако съм прав, той ще усили светлинното въздействие.

— Сигурен ли сте?

— Ако бях сигурен, нямаше да има нужда да го изпробвате, нали, докторе?

Д-р Крей се замисли за момент.

— Ще поискам съгласието на пациента. Ще се радвам, ако останете тук.

— Щом искате. Предполагам, че това е част от работата ми като консултант.

— Няма да е възможно да бъдете в стаята, където се провежда терапията, нали разбирате, но бих искала да останете тук.

— Както желаете.

Когато дойде, пациентката изглеждаше измъчена от грижи. Клепачите ѝ тежаха, гласът ѝ беше глух и тя мънкаше.

Бишъп гледаше разсеяно, когато седна тихо в ъгъла. Видя как пациентката влезе в лабораторията. Чакаше спокойно, като си мислеше: Какво ще стане, ако подеждува? Защо не се направят записи на светлината, съответствуваща на мозъчните вълни, с подходящ музикален съпровод, които да намаляват болките, да увеличават енергията, да засилват любовта? Не само за болни, но и за нормални хора, които по този начин ще могат да намерят заместител на цялото въздействие на алкохола или наркотиците, вземани в желанието да регулират емоциите си — един крайно безвреден заместител на основата на самите мозъчни вълни...

Накрая, след четиридесет и пет минути, пациентката излезе.

Сега беше спокойна и бръчките бяха изчезнали от лицето ѝ.

— Чувствувам се по-добре, доктор Крей — каза тя, като се усмихна. — Много по-добре.

— Обикновено е така — отвърна спокойно д-р Крей.

— Но не като този път — каза жената. — Не както сега. Този път е различно. Преди, дори когато си мислех, че се чувствувам добре, можех да доловя дълбоко в себе си, онази ужасна депресия, която само чакаше да се отпусна, за да се върне отново. Сега направо е изчезнала.

— Не можем да бъдем сигурни — каза д-р Крей, — че е изчезнала завинаги. Ще се уговорим да дойдете, например след две седмици, но ще ми се обадите по-рано, ако нещо не върви добре, нали? Изглеждаше ли нещо в терапията по-различно?

Жената помисли малко.

— Не — каза тя нерешително. А после: — Мигащата светлина, като че ли. Може да е била друга. Някак по-ясна и по-остра.

— Чухте ли нещо?

— А трябваше ли да чуя?

Д-р Крей се изправи.

— Много добре. Не забравяйте да уредите срещата със секретарката.

Жената спря на вратата, обърна се и каза:

— Много приятно чувство е да си щастлив — и излезе.

— Тя не е чула нищо, мистър Бишъп — каза д-р Крей. — Предполагам, че вашият контраритъм усилва излъчването на нормални

мозъчни вълни толкова естествено, че звукът е, така да се каже, изгубен в светлината... И е възможно също да е подействувал.

Тя се обърна към Бишъп и го погледна право в лицето.

— Мистър Бишъп, бихте ли ни сътрудничили и при други случаи? Ще ви плащаме максималното, което можем, и ако опитът се превърне в ефективна терапия срещу нервното разстройство, ще се погрижим да получите всичко, което ви се полага.

— Ще се радвам да ви помогна, докторе, — каза Бишъп. — Но няма да е толкова трудно, както можете да си помислите. Работата е свършена вече.

— Вече свършена?

— От векове имаме музиканти. Може би те не са знаели за мозъчните вълни, но са направили това, което са могли, за да сътворят такива мелодии и ритми, които да въздействуват на хората, да ги накарат да почукват с пръсти, да заиграят, да се усмихнат, да се насълзят, сърцата им да затуптят. Тези мелодии чакат. След като се определи контраритъмът, остава да подберете подходящата мелодия.

— Вие това ли направихте?

— Разбира се. Какво друго може да ви извади от депресия, ако не един съживителен химн? Те са предназначени именно за тази цел. Ритъмът те изкарва извън себе си. Възбужда те. Вероятно не действа дълго сам, но ако го използвате за усилване на записа на нормалните мозъчни вълни, би трябвало да се подобри ефективността му.

— Съживителен химн? — Д-р Крей го изглежда с широко отворени очи.

— Естествено. Този, който използвах в дадения случай, е най-добрият от тях. Аз й пуснах „Когато духовете влизат“.

Той го запя леко, като щракаше ритъма с пръсти, и на третия такт д-р Крей започна да потропва с крак.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
9/1983 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.